

ČIMBENICI INDIVIDUALNE OTPORNOSTI I ZADOVOLJSTVO OBITELJSKIM ŽIVOTOM: PERCEPCIJA SREDNJOŠKOLACA GRADA ZAGREBA

MATEA BELOŠEVIĆ, MARTINA FERIĆ

Odsjek za poremećaje u ponašanju, Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Primljeno: 17.10.2019.
Prihvaćeno: 13.02.2020.

Izvorni znanstveni rad
UDK: 316.362.1:159.923-057.87(497.521.2)
doi: 10.31299/hrri.56.1.6

Sažetak: Svrha je ovoga rada istražiti povezanost koncepta individualne otpornosti i koncepta zadovoljstva obiteljskim životom kao temelja planiranja znanstveno utemeljenih intervencija za promociju pozitivnog razvoja/prevenciju rizičnih ponašanja djece i mladih. Istraživanje je provedeno na reprezentativnom uzorku od 4.821 učenika Grada Zagreba, a raspon dobi kreće se od 14 do 19 godina. Za potrebe ovog rada korištena je modificirana verzija Resilience and Youth Development Module (California Department of Education, 1997) i modificirana verzija Family Satisfaction Scale, FACES-IV (Olson i Gorall, 2006). U svrhu ostvarivanja ciljeva istraživanja korištene su sljedeće statističke metode i analize: Kolmogorov-Smirnovljevi test, hi-kvadrat test, Pearsonov koeficijent korelacije, standardna jednostavna regresijska analiza i standardna višestruka regresijska analiza. Podaci dobiveni na temelju analize pokazuju kako postoje spolne razlike u odnosu na pojedine aspekte individualne otpornosti. Djevojke u odnosu na mladiće postižu više vrijednosti na aspektima empatije, suradnje i komunikacije te vještina rješavanja problema, dok mladići postižu više vrijednosti na aspektima samoučinkovitosti i samosvijesti od djevojaka. Nadalje, dobiveni rezultati pokazuju da postoje spolne razlike u zadovoljstvu obiteljskim životom i to na način da su mladići zadovoljniji obiteljskim životom u odnosu na djevojke. Rezultati istraživanja pokazuju da postoji srednje pozitivna povezanost između ispitivanih aspekata individualne otpornosti i zadovoljstva obiteljskim životom te da viša razina aspekata individualne otpornosti sudionika istraživanja značajno predviđa njihovo zadovoljstvo obiteljskim životom.

Ključne riječi: spol, obitelj, zadovoljstvo obiteljskim životom, čimbenici individualne otpornosti

UVOD

Koncept otpornosti važan je u području preventivne znanosti te uz koncept rizičnih i zaštitnih čimbenika, koncept pozitivnog razvoja mladih i koncept promicanja mentalnog zdravlja predstavlja jedan od dominantnih teorijsko-istraživačkih okvira. Razvojem samoga koncepta otpornosti definicija individualne otpornosti mijenjala se od shvaćanja da je otpornost karakteristika pojedinca (Rutter, 1985), preko definiranja individualne otpornosti u terminima kapaciteta pojedinca da se nosi s izazovima (Garmezy, 1991; Vanistendael, 1995) do definiranja otpornosti kao procesa (Luthar i Cicchetti, 2000; Masten 2011, 2014; Panter-Brick i Leckman, 2013; Rutter, 2006). Različiti pogledi na definiranje individualne otpornosti vidljivi su i u definiciji nekih od najznačajnijih autora u području koji su

još 1991. godine individualnu otpornost opisali kao “proces, sposobnost ili rezultat uspješne prilagodbe usprkos izazovnim ili prijetećim okolnostima” (Masten, Best i Garmezy, 1991; str. 426) te su u samom opisu vidljive komponente procesa, kapaciteta i dobrog ishoda. Slično navodi i Greenberg (2011, prema Günseli i Sibel, 2017) ističući kako se otpornost može definirati i kao svjesnost pojedinaca o njihovim karakteristikama važnim za suočavanje s problemima, sposobnost suočavanja s poteškoćama pomoću vlastitih resursa i sposobnost prevladavanja poteškoća kako bi pridonijeli osobnom rastu i razvoju. Sve navedene ključne komponente otpornosti: zaštitni čimbenici/mehanizmi (karakteristike/kapaciteti), izloženost nedaćama i/ili izazovima te dobar razvojni ishod vidljive su u danas najšire prihvaćenoj definiciji otpornosti koju je dala Masten (2014), a koja otpornost opisuje kao sposobnosti

dinamičnog sustava da se uspješno prilagodi na razne smetnje i poremećaje stabilnosti koji ugrožavaju funkcioniranje sustava, njegovu održivost ili razvoj, bilo da se radi o individui ili o sustavu. Razumijevanje otpornosti kao procesa otvara prostor za istraživanja utjecaja okruženja te drugih zaštitnih čimbenika koje može “nositi” pojedinac kao i shvaćanja vremenske promjenjivosti razine otpornosti (Ungar, 2005; Youngblom, Houlihan i Nolan, 2014).

Koncept otpornost povezan je i s konceptom promicanja mentalnog zdravlja (Walsh, 2003, prema Achour i Nor, 2014) i istraživanjima pozitivnog razvoja mladih (Masten, 2014; Novak, Ferić, Kranželić i Mihić, 2019, u tisku). Neki autori iznose mišljenje kako kompletno mentalno zdravlje može funkcionirati kao izvor otpornosti i obrnuto, otpornost može biti snažno povezana s boljim mentalnim zdravljem (Reinhardt, Örkényi i Kökönyei, 2017). Isti odnos moguć je i s konceptom pozitivnog razvoja (Lee, Cheung i Kwong, 2012). Povezanost koncepta otpornosti i koncepta rizičnih i zaštitnih čimbenika vidljiva je u “preklapanju” identificiranih zaštitnih čimbenika koji umanjuju utjecaj rizičnih čimbenika i vode pozitivnim razvojnim ishodima te zaštitnih čimbenika/mehanizama u konceptu otpornosti.

Mnoge studije podupiru gledište da individualna otpornost vodi pozitivnim razvojnim ishodima – povezana je s nizom važnih životnih ishoda, otporni pojedinci imaju višu razinu samopoštovanja, neovisniji su i samostalniji, imaju višu razinu empatije i bolje vještine rješavanja problema, mogu uspostaviti dobre odnose s vršnjacima, manje su depresivni i više uspijevaju u životu usprkos nevoljama i izazovima (Benetti i Kambouropoulos, 2006; Iimura i Taku, 2017; Liu, Wang i Li, 2012; sve prema Günseli i Sibel, 2017). Istraživanjima su identificirani individualni čimbenici (zaštitni čimbenici i/ili mehanizmi) koji mogu promovirati razvoj otpornosti pojedinca. Neki od najčešće spominjanih jesu: podržavajući odnosi, razvoj osobnog identiteta, prihvaćanje pravila kulture, iskustvo socijalnog integriteta i iskustvo osjećaja povezanosti s drugima, gledanje na promjenu kao na izazov ili priliku, predanost, traženje podrške, sigurna privrženost, samoučinkovitost, iskustvo uspjeha, smisao za humor, proaktivnost, strpljenje, optimizam, vjera, unutarnji lokus kontrole, vještine rješavanja problema, pla-

niranje, regulacija emocija, rutine i rituali, pohađanje škola koje dobro funkcioniraju i povezanost sa zdravim zajednicama (Connor i Davidson, 2003; Ungar i Brown, 2008; Benzie i Mychasiuk, 2008; Rani i Midha, 2014; Shean, 2015; Dias i Cadime, 2017; Günseli i Sibel, 2017; Iimura i Taku, 2017; Masten i Barens, 2018; Gartland i sur., 2019).

Rezultati navedenih studija značajni su jer otvaraju mogućnost razvoja intervencija temeljenih na dokazima koje će jačajući zaštitne individualne čimbenike, ali i one u okruženju, opremiti mlade ljude vještinama i kompetencijama koje će im pomoći u vrijeme izazova (povećati šansu za dobar ishod). Slično navodi i Isaacs (2014) koji kaže kako je razumijevanje individualne otpornosti značajno ne samo zato što ukazuje područja na kojima je pojedinac učinkovitiji, već zato što identificira područja na kojima može poboljšati vještine i povećati vlastite potencijale.

Zadovoljstvo životom, kao drugi važan koncept u ovom radu, definira se kao kognitivna komponenta subjektivne dobrobiti (Diener, 2000). U osnovi je zadovoljstvo životom subjektivna procjena kvalitete vlastitog života, prema vlastitim kriterijima (Diener, Emmons, Larsen i Griffin, 1985; Veenhoven, 1996; sve prema Cenkseven Önder i Yilmaz, 2012), odnosno subjektivno ocjenjivanje stupnja ispunjavanja vlastitih potreba, ciljeva i želja (Frisch, 1998, prema Akbar i sur., 2014). Cenkseven Önder i Yilmaz (2012) navode kako je zadovoljstvo životom ujedno i pokazatelj pozitivnog mentalnog zdravlja te se odražava na druge aspekte života, kao što su obitelj, prijatelji i zajednica. Slično navode i Akbar i suradnici (2014). Kada se govori specifično o zadovoljstvu obiteljskim životom, tada se ono definira kao stupanj zadovoljstva razinom obiteljskog funkcioniranja, odnosno stupanj zadovoljstva članova obitelji razinom podrške koju dobivaju, načinima na koje se rješavaju obiteljski problemi, kvalitetom zajednički provedenog vremena i stupnjem neovisnosti unutar obitelji (Caprara i sur., 2005, prema Kovčo Vukadin, Novak i Križan, 2016).

Rezultati raznih studija navode kako su mladi koji su zadovoljniji obiteljskim životom prosocijalniji i imaju viši doživljaj osobne vrijednosti (Harter, 1999; Gilman i Huebner, 2000; Gilman, 2001; Caprara i sur., 2005; sve prema Kovčo Vukadin i

sur., 2016). S druge strane oni koji su nezadovoljni obiteljskim životom suočavaju se sa socijalnim i emocionalnim poteškoćama, poput negativnih odnosa s vršnjacima, tjeskobe i depresije (Huebner i Alderman, 1993; Cumsille i Epstein, 1994; Valois, Zullig, Huebner i Drane, 2001; Caprara i sur., 2005 sve prema Kovčo Vukadin i sur., 2016). Općenito, zadovoljstvo životom adolescenata povećat će se ukoliko su oni zadovoljni odnosima u vlastitoj obitelji, u kontaktu su s podržavajućim i pozitivnim modelima te imaju učinkovitu komunikaciju te društvenu podršku, a samim time rjeđe će se upuštati u delinkventna ponašanja (Cenkseven Önder i Yilmaz, 2012). Sukladno tome istraživanja koje su proveli MacDonald, Piquero, Valois i Zullig (2005), na uzorku od 5414 srednjoškolaca u Južnoj Karolini (SAD) pokazalo je kako je viša razina zadovoljstva obiteljskim životom povezana s nižom stopom nasilja među mladima. Na temelju rezultata istraživanja, može se zaključiti kako se adolescenti koji imaju nisko zadovoljstvo obiteljskim životom češće upuštaju u delinkventna ponašanja u odnosu na adolescente koji imaju visoko zadovoljstvo obiteljskim životom (Bulut, 2010; Valois, Zullig, Huebner i Drane, 2001; sve prema Cenkseven Önder i Yilmaz, 2012). Nadalje, pozitivni odnosi unutar obitelji utječu na osobni rast i razvoj pojedinaca te značajno pridonose njegovu emocionalnom razvoju (Bandura, Caprara, Barbaranelli, Regalia i Scabini, 2011).

Istraživanja pokazuju da individualna otpornost vodi boljim razvojnim ishodima (Günseli i Sibel, 2017; Iimura i Taku, 2017) te pridonosi poboljšanju zadovoljstva životom (Cohn, Fredrickson, Brown, Mikels i Conway, 2009; Fredrickson, Cohn, Coffey, Pek i Finkel, 2008; sve prema Liu i sur., 2012). S druge strane istraživanja pokazuju kako je zadovoljstvo obiteljskim životom izravno povezano s više pozitivnih razvojnih ishoda (Cenkseven Önder i Yilmaz, 2012; Kamaruddin i Sa'ad, 2015; Kovčo Vukadin i sur., 2016). Polazeći od povezanosti koncepta otpornosti, zadovoljstava obiteljskim životom te pozitivnih ishoda za djecu i mlade, svrha je ovog rada istražiti povezanost koncepta individualne otpornosti i koncepta zadovoljstva obiteljskim životom kao temelja planiranja znanstveno utemeljenih intervencija za promociju pozitivnog razvoja/prevenciju rizičnih ponašanja djece i mladih.

CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Ciljevi su ovog rada utvrditi: (1) postoje li razlike u aspektima individualne otpornosti (ciljevi i težnje; empatija; osjećaj samoučinkovitosti; suradnja i komunikacija; vještine rješavanja problema; samosvijest) i procjeni zadovoljstva obiteljskim životom u odnosu na spol, (2) postoji li povezanost između percepcije aspekata individualne otpornosti i procjene zadovoljstva obiteljskim životom i (3) predviđa li percepcija aspekata individualne otpornosti sudionika, njihovo zadovoljstvo obiteljskim životom.

METODE

Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno tijekom 2017. godine na području Grada Zagreba. Uzorak je reprezentativan, stratificiran s obzirom na tri hrvatska srednjoškolska programa (trogodišnji strukovni program, četverogodišnji strukovni program i gimnazijski program), broj učenika po razredima kao i pojedinačne programe unutar svake od škola. Uzorak u istraživanju čini oko 15% zagrebačkih srednjoškolaca koji u omjeru zadanih kriterija (tip srednjoškolskog programa, razred, pojedinačnog programa) oslikava ukupnu populaciju srednjoškolaca u Gradu Zagrebu.

Uzorak je činilo 48% djevojaka (N = 2325) i 44% mladića (N = 2108), za 8% sudionika istraživanja nema podataka (N = 388). Raspon dobi kreće se od 14 do 19 godina, a prosječna je dob sudionika 16 godina (M = 16,17, SD dob = 1,143). Istraživanje je provedeno u 25 srednjih škola te su uključeni učenici gimnazijskog (37,4% N = 1804), četverogodišnjeg (48,7%, N = 2349) i trogodišnjeg programa (13,9%, N = 668).

Postupak provedbe istraživanja

Istraživanje je provedeno u suglasju s odredbama Etičkog kodeksa istraživanja s djecom (2003), a za njegovo provođenje dobivena je suglasnost Etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Ministarstva znanosti i obrazovanja te Agencije za odgoj i obrazovanje. Primjena upitnika provedena je u školama, u manjim skupinama do 30 učenika, metodom papir-olovka. Predviđeno vrijeme za ispunjavanje anketnog upitnika bilo je 45 minuta, a učenicima je ponuđena pomoć u smislu

dodatnog pojašnjenja pojedinih pitanja. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno i svi sudionici dali su pisanu suglasnost za sudjelovanje u istraživanju na obrascu koji je sadržavao informacije o istraživanju i njegovim ciljevima, načinima postupanja s podacima, o pravima i zaštiti sudionika te eventualnim rizicima. Sudionici su prije primjene upitnika usmeno bili upoznati sa svrhom i ciljevima istraživanja, upućeni u to da je sudjelovanje anonimno i dragovoljno te da mogu odustati kada god poželevu. Primjenu upitnika proveli su istraživači i posebno educirani suradnici projekta, studenti diplomskog studija Socijalne pedagogije (Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu).

Instrumenti

Istraživanje je provedeno u okviru projekta "Pozitivan razvoj adolescenata grada Zagreba: analiza stanja", voditeljica projekta: doc. dr. sc. Miranda Novak, na Odsjeku za poremećaje u ponašanju, Edukacijsko rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (sveučilišna potpora). Za potrebe navedenog projekta izrađen je instrument koji se sastoji od nekoliko različitih skala iz područja rizičnih ponašanja, internaliziranih simptoma, usredotočene svjesnosti, socijalno-emocionalnih vještina, zadovoljstva obiteljskim životom, veza- nosti za školu, otpornosti, obiteljske komunikacije te od dodatnih pitanja kojima su prikupljeni sociodemografski podaci o sudionicima istraživanja.

Za potrebe ovog rada, kako bi se dobili podaci potrebni za ostvarivanje cilja i kako bi se odgovorilo na postavljene ciljeve od cjelovitog instrumenta, uzeti su u obzir sljedeći:

(1) *Upitnik o demografskim podacima* (izrađen za potrebe projekta) sadrži pitanja kojima su se prikupljali osnovni podaci o ispitanicima kao što su spol, dob, ime škole, vrsta škole, razred i slično.

(2) *Modificirana verzija Resilience and Youth Development Module* (California Department of Education, 1997). *Skala razvoja otpornosti kod mladih (Resilience youth development module ili RYDM)* mjeri šest unutarnjih koncepata otpornosti ili individualnih osobina koje su povezane s pozitivnim razvojem, a to su: ciljevi i težnje, empatija, osjećaj samoučinkovitosti, suradnja i komunikacija, vještina rješavanja problema te samosvijest. Za

svaki od aspekata individualne otpornosti navedene su tri čestice odnosno tri tvrdnje. Sudionici su, samoprocjenom, tvrdnje stupnjevali prema četiri zadana stupnja: "uopće nije istinita", "donekle je istinita", "u većoj mjeri je istinita" te "potpuno je istinita". Za onu tvrdnju koja za njih najviše vrijedi prema stupnju odgovora, stavljali su znak x u prazan kvadratić određenog stupnja.

(3) *Modificirana verzija Family Satisfaction Scale, FACES-IV* (Olson i Gorall, 2006). Sudionici su samoprocjenom tvrdnje stupnjevali prema pet stupnjeva: "jako nezadovoljan/na", "uglavnom nezadovoljan/na", "niti zadovoljan/na niti nezadovoljan/na", "uglavnom zadovoljan/na" i "jako zadovoljan/na". Skala se sastoji od 10 tvrdnji te su kod svake tvrdnje zaokružili onaj broj koji najbolje opisuje koliko su zadovoljni obiteljskim životom.

Metode obrade podataka

U svrhu ostvarivanja ciljeva ovog istraživanja sve statističke analize dobivene su korištenjem programa SPSS Statistics for Windows, Version 21.0. Koristile su se sljedeće statističke metode i analize: Kolmogorov-Smirnovljev test, hi-kvadrat test, Pearsonov koeficijent korelacije, Standardna jednostavna regresijska analiza i Standardna višestruka regresijska analiza.

Primjenom Kolmogorov-Smirnovljevog testa provjerena je normalnost distribucije rezultata za individualnu otpornost ukupno, svaki od koncepata otpornosti zasebno te zadovoljstvo obiteljskim životom. Budući da je primjenom Kolmogorov-Smirnovljevog testa dobiveno da je $p < 0,05$, može se zaključiti da distribucija frekvencija za navedene koncepte odstupa značajno od normalne ili Gaussove krivulje. S obzirom na to da odstupaju od normalne distribucije, u daljnjem radu primjenjivane su neparametrijske statističke metode.

REZULTATI I RASPRAVA

Odnos aspekata individualne otpornosti i spola

Kako bi se istražilo postoje li razlike u aspektima individualne otpornosti (ciljevi i težnje; empatija; osjećaj samoučinkovitosti; suradnja i komunikacija; vještine rješavanja problema; samosvijest)

Tablica 1. Prikaz rezultata hi–kvadrat testa u odnosu na spolne razlike u empatiji, suradnji i komunikaciji, vještina rješavanja problema, osjećaja samoučinkovitosti i samosvijesti

		Empatija			
		UOPĆE NIJE ISTINA	DONEKLE JE ISTINA	POTPUNO JE ISTINA	UKUPNO
mladići	N	364	887	857	2108
	% spol	17,3%	42,1%	40,7%	100,0%
	% varijabla	64,8%	57,0%	37,0%	47,6%
	% ukupno	8,2%	20,0%	19,3%	47,6%
djevojke	N	198	668	1459	2325
	% spol	8,5%	28,7%	62,8%	100,0%
	% varijabla	35,2%	43,0%	63,0%	52,4%
	% ukupno	4,5%	15,1%	32,9%	52,4%
ukupno	N	562	1555	2316	4433
	% spol	12,7%	35,1%	52,2%	100,0%
	% varijabla	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% ukupno	12,7%	35,1%	52,2%	100,0%
hi-kvadrat = 226,273; sig = .000					
		Suradnja i komunikacija			
		UOPĆE NIJE ISTINA	DONEKLE JE ISTINA	POTPUNO JE ISTINA	UKUPNO
mladići	N	232	1125	751	2108
	% spol	11%	53,4%	35,6%	100,0%
	% varijabla	59%	50,1%	41,9%	47,6%
	% ukupno	5,2%	25,4%	16,9%	47,6%
djevojke	N	161	1122	1042	2325
	% spol	6,9%	48,3%	44,8%	100,0%
	% varijabla	41,0%	49,9%	58,1%	52,4%
	% ukupno	3,6%	25,3%	23,5%	52,4%
ukupno	N	393	2247	1793	4433
	% spol	8,9%	50,7%	40,4%	100,0%
	% varijabla	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% ukupno	8,9%	50,7%	40,4%	100,0%
hi-kvadrat = 49,556; sig = .000					
		Vještine rješavanja problema			
		UOPĆE NIJE ISTINA	DONEKLE JE ISTINA	POTPUNO JE ISTINA	UKUPNO
mladići	N	515	976	617	2108
	% spol	24,4%	46,3%	29,3%	100,0%
	% varijabla	57,0%	51,4%	37,8%	47,6%
	% ukupno	11,6%	22,0%	13,9%	47,6%
djevojke	N	389	922	1014	2325
	% spol	16,7%	39,7%	43,6%	100,0%
	% varijabla	43,0%	48,6%	62,2%	52,4%
	% ukupno	8,8%	20,8%	22,9%	52,4%
ukupno	N	904	1898	1631	4433
	% spol	20,4%	42,8%	36,8%	100,0%
	% varijabla	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% ukupno	20,4%	42,8%	36,8%	100,0%
hi-kvadrat = 105,362; sig = .000					
		Osjećaj samoučinkovitosti			
		UOPĆE NIJE ISTINA	DONEKLE JE ISTINA	POTPUNO JE ISTINA	UKUPNO
mladići	N	94	688	1326	2108
	% spol	4,5%	32,6%	62,9%	100,0%
	% varijabla	37,5%	42,1%	52,1%	47,6%
	% ukupno	2,1%	15,5%	29,9%	47,6%
djevojke	N	157	948	1220	2325
	% spol	6,8%	40,8%	52,5%	100,0%
	% varijabla	62,5%	57,9%	47,9%	52,4%
	% ukupno	3,5%	21,4%	27,5%	52,4%
ukupno	N	251	1.636	2.546	4.433
	% spol	5,7%	36,9%	57,4%	100,0%
	% varijabla	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% ukupno	5,7%	36,9%	57,4%	100,0%
hi-kvadrat = 51,046; sig = .000					
		Samosvijest			
		UOPĆE NIJE ISTINA	DONEKLE JE ISTINA	POTPUNO JE ISTINA	UKUPNO
mladići	N	144	624	1340	2108
	% spol	6,8%	29,6%	63,6%	100,0%
	% varijabla	31,0%	40,1%	55,6%	47,6%
	% ukupno	3,2%	14,1%	30,2%	47,6%
djevojke	N	321	932	1072	2325
	% spol	13,8%	40,1%	46,1%	100,0%
	% varijabla	69,0%	59,9%	44,4%	52,4%
	% ukupno	7,2%	21,0%	24,2%	52,4%
ukupno	N	465	1556	2412	4433
	% spol	10,5%	35,1%	54,4%	100,0%
	% varijabla	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% ukupno	10,5%	35,1%	54,4%	100,0%
hi-kvadrat = 147,850; sig = .000					

u odnosu na spol, primijenjen je hi-kvadrat test. Potrebno je naglasiti kako su u obradi podataka odgovori na skali individualne otpornosti koji su bili stupnjevani u četiri zadana stupnja, kao što je opisano u poglavlju instrumenti, kategorizirani u tri stupnja (1 = uopće nije istina; 2 = donekle je istina; 3 = potpuno je istina). Rezultati hi-kvadrat testa pokazuju da postoje značajne spolne razlike u odnosu na empatiju, osjećaj samoučinkovitosti, suradnju i komunikaciju, vještine rješavanja problema i samosvijest ($p < 0,05$). Testom je također utvrđeno da ne postoji značajna razlika ($p > 0,05$) s obzirom na spol kod aspekta ciljevi i težnje.

Rezultati aspekata individualne otpornosti u odnosu na spol prikazani su u Tablici 1. Veći broj djevojaka navodi kako se tvrdnje vezane uz empatiju u potpunosti istinite za njih, 32,9% (N = 1459), u odnosu na 19,3% (N = 857) mladića. Ujedno veći broj djevojaka samoprocjenjuje da se tvrdnje vezane uz suradnju i komunikaciju u potpunosti istinite za njih, 23,5% (N = 1042), u odnosu na 16,9% (N = 751) mladića. Također djevojke više samoprocjenjuju da se tvrdnje vezane uz vještine rješavanja problema odnose na njih, 22,9% (N = 1014), za razliku od 13,9% (N = 617) mladića. S druge strane mladići imaju nešto veći osjećaj samoučinkovitosti, njih 29,9% (N = 1326), na tvrdnjama vezanim uz taj aspekt odgovara da je to u potpunosti istinito za njih, u odnosu na 27,5% (N = 1220) djevojaka. Isto tako mladići na tvrdnjama vezanim uz samosvijest češće odgovaraju da su one u potpunosti istinite za njih, 30,2% (N = 1340), u odnosu na 24,2% (N = 1072) djevojaka. Zaključno podaci pokazuju kako djevojke u odnosu na ispitivane aspekte otpornosti postižu više vrijednosti na aspektima empatija, suradnja i komunikacija te vještine rješavanja problema, dok mladići postižu više vrijednosti na aspektima samoučinkovitosti i samosvijesti.

Dobiveni rezultati nisu posve u skladu s prethodnim istraživanjima koja su pokazala da djevojke postižu više rezultate na aspektu ciljevi i težnje u odnosu na mladiće (Sun i Stewart, 2007). Viši rezultati djevojaka koji se odnose na suradnju i komunikaciju, vještine rješavanja problema i empatiju, povezani su s višom razinom socio-emocionalnog razvoja djevojaka u odnosu na mladiće te su skladu s prethodnim studijama

(Broderick i Korteland, 2002; Frydenberg i Lewis, 1993; Hampel i Petermann, 2005; sve prema Sun i Stewart, 2007). S obzirom na spolne razlike u socio-emocionalnom razvoju, studije su dokazale razlike u razvoju socijalnih vještina s obzirom na spol (Gaspar, Cerqueira, Branquinho i de Matos, 2018). Isto tako Bezek (2010) navodi kako muškarci i žene različito doživljavaju poteškoće i koriste specifične rodne resurse kako bi se nosili s njima. Iako zaštitni i rizični čimbenici utječu na oba spola, muškarci i žene koriste različite strategije i resurse u suočavanju sa stresnim situacijama pa je samim time i put pojedinaca prema postizanju otpornosti drukčiji (Wiley, 2016). Žene su naklonjenije društvenom aspektu te koriste razne sustave podrške za smanjivanje razine stresa. Osim toga studije pokazuju kako žene prijavljuju veću razinu stresa te koriste aspekte otpornosti kao što su traženje i dobivanje podrške učestalije od muškog spola, dok su muškarci skloniji individualističkom pristupu te se oslanjaju se na svoju neovisnost kada se suoče s nedaćama (Sneed i sur., 2006, prema Bezek, 2010).

Odnos zadovoljstva obiteljskim životom i spola

Kako bi se ispitalo postoje li razlike u zadovoljstvu obiteljskim životom u odnosu na spol, primijenjen je hi-kvadrat test. Potrebno je naglasiti kako su u obradi podataka odgovori na skali zadovoljstva obiteljskim životom, koji su bili stupnjevani u pet zadanih stupnjeva, kao što je opisano u poglavlju instrumenti, kategorizirani u tri stupnja (1 = nezadovoljan/na; 2 = niti zadovoljan/na, niti nezadovoljan/na; 3 = zadovoljan). Primjenom hi-kvadrat testa utvrđeno je da postoje značajne spolne razlike u zadovoljstvu obiteljskim životom ($p < 0,05$) na način da su mladići zadovoljniji obiteljskim životom (45,1%, N = 352) u odnosu na djevojke (31,7%, N = 247). Odnosno, više je djevojaka nezadovoljno obiteljskim životom (6,2%, N = 48) u odnosu na mladiće (3,2%, N = 25). Rezultati su grafički prikazani u Tablici 2.

Unatoč tome što se koncept zadovoljstva životom učestalo spominje u literaturi u posljednjih nekoliko godina, istraživanja zadovoljstva obiteljskim životom još uvijek su rijetka (Agate 2007, prema Kovčo Vukadin i sur., 2016). Međutim rezultati pojedinih istraživanja zadovoljstva živo-

Tablica 2. Prikaz rezultata hi-kvadrat testa u odnosu na spolne razlike u zadovoljstvu obiteljskim životom

		Zadovoljstvo obiteljskim životom			
		nezadovoljan/na	niti zadovoljan/na, niti nezadovoljan/na	zadovoljan/na	ukupno
mladići	N	25	55	352	432
	% spol	5,8%	12,7%	81,5%	100,0%
	% varijabla	34,2%	50,9%	58,8%	55,4%
	% ukupno	3,2%	7,1%	45,1%	55,4%
djevojke	N	48	53	247	348
	% spol	13,8%	15,2%	71,0%	100,0%
	% varijabla	65,8%	49,1%	41,2%	44,6%
	% ukupno	6,2%	6,8%	31,7%	44,6%
ukupno	N	73	108	599	780
	% spol	9,4%	13,8%	76,8%	100,0%
	% varijabla	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% ukupno	9,4%	13,8%	76,8%	100,0%
hi-kvadrat = 16,838; sig = .000					

tom općenito su u skladu s dobivenim rezultatima u ovoj studiji. Istraživanja koja su otkrila razlike u spolu uglavnom pokazuju da su dječaci zadovoljniji životom u odnosu na djevojke (Akbar i sur., 2014; Goldbeck, Schmitz, Besier, Herschbach i Henrich, 2007; Moksnes i Espnes, 2013; Salmela-Aro i Tuominen-Soini, 2010). Dosadašnja istraživanja ukazuju na važnost proučavanja spola u odnosu na zadovoljstvo životom jer se spolne razlike počinju povećavati u adolescenciji zbog psiholoških i bioloških promjena (Goldbeck i sur., 2007; Moksnes i Espnes, 2013; Salmela-Aro i Tuominen-Soini, 2010). Ova studija predstavlja značajan korak u proučavanju zadovoljstva obiteljskim životom.

Povezanost aspekata individualne otpornosti sa zadovoljstvom obiteljskim životom

Provedbom Kolmogorov-Smirnovljeveg testa utvrđeno je da varijable (individualna otpornost i zadovoljstvo obiteljskim životom) nemaju normalnu distribuciju. Međutim provedbom analize utvrđeno je da su sva tri uvjeta za provedbu regresijske analize zadovoljena (normalnost distribucije reziduala, odsutnost multikolinearnosti i jednako raspršenje (homoscedastičnost), (Tabachnick i Fidell, 2001). Uočeno je da su rezidualni normalno distribuirani, odnosno točke su grupirane oko horizontalne linije na Q-Q Plotu. Nadalje, uočena je odsutnost multikolinearnosti s obzirom na to da je provedbom analize dobivena VIF vrijednost koja

iznosi 1. Navedeni rezultat vidljiv je u Tablici 4. VIF vrijednosti koje iznose iznad 10 smatraju se problematičnima jer ukazuju na snažnu linearnu povezanost prediktora (Pituch i Stevens, 2016). Na kraju dijagram raspršenja ukazao je da su podaci jednako raspršeni, odnosno da zadovoljavaju uvjet homoscedastičnosti. Nakon što su testirane pretpostavke, primjena je regresijske analiza. Pearsonovim koeficijentom korelacije testirana je povezanost aspekata individualne otpornosti mjerenih ukupnim rezultatom sa zadovoljstvom obiteljskim životom. Rezultati pokazuju da postoji značajna srednja pozitivna korelacija između razine aspekata individualne otpornosti i zadovoljstva obiteljskim životom općenito. Navedeni zaključak donesen je na temelju podataka o statistički značajnoj povezanosti ($p < 0,05$), a dobiveni podaci prikazani su grafički u Tablici 3. Dobiveni podaci govore da su sudionici koji imaju viši nivo aspekata individualne otpornosti zadovoljniji obiteljskim životom i obrnuto.

Tablica 3. Povezanost individualne otpornosti i zadovoljstva obiteljskim životom

	Individualna otpornost
Zadovoljstvo obiteljskim životom	$r = 0,350^*$

Legenda: r = Pearsonov koeficijent korelacije; $*p < 0,05$

U sljedećem je koraku testirana je prediktivna moć aspekata individualne otpornosti. Provedena je standardna jednostavna regresijska analiza, a potom

Tablica 4. Prikaz rezultata individualne otpornosti i zadovoljstva obiteljskim životom

model	nestandardizirani koeficijent		standardizirani koeficijent	t	p	kolinearnost	
	B	greška	beta			tolerancija	VIF
(konstanta)	1,455	,096		15,086	,000		
individualna otpornost - ukupno	,033	,001	,350	25,068	,000	1,000	1

NAPOMENA: $r=0,350$; $r^2=0,122$; $F=628,426$

Tablica 5. Prikaz rezultata aspekata individualne otpornosti i zadovoljstva obiteljskim životom kod mladića i djevojaka

model	spol	nestandardizirani koeficijent		standardizirani koeficijent	T	p
		B	greška	beta		
(konstanta)	M	2,111	,139		15,229	,000
	Ž	1,750	,153		11,452	,000
ciljevi i težnje	M	0,007	,038	,004	,177	,859
	Ž	,118	,038	,063	3,100	,002
empatija	M	-,098	,026	-,086	-3,726	,000
	Ž	-,163	,028	-,118	-5,735	,000
samo učinkovitost	M	,067	,039	,046	1,721	,085
	Ž	-,029	,039	-,019	-,743	,458
suradnja	M	,141	,041	,099	3,482	,001
	Ž	,194	,041	,118	4,696	,000
rješavanje problema	M	,207	,030	,182	7,849	,000
	Ž	,276	,030	,228	9,182	,000
samosvijest	M	,279	,035	,212	-,661	,000
	Ž	,277	,033	,211	8,425	,000

i standardna višestruka regresijska analiza. Najprije je testirana prediktivna moć aspekata individualne otpornosti ukupno u odnosu na zadovoljstvo obiteljskim životom. Rezultati pokazuju da individualna otpornost sudionika značajno predviđa njihovo zadovoljstvo obiteljskim životom ($r=0,350$; $r^2=0,122$; $F=628,426$; $p<0,05$). Zajednički doprinos prediktora individualne otpornosti u objašnjavaanju zadovoljstva obiteljskim životom iznosi 12,2%. Dobiveni rezultati grafički su prikazani u Tablici 4.

Nadalje, provedena je standardna višestruka regresijska analiza kako bi se analizirali pojedinačni doprinosi aspekata individualne otpornosti u objašnjavaanju zadovoljstva obiteljskim životom, zasebno za djevojke i mladiće. Rezultati zasebno za djevojke i mladiće prikazani su u Tablici 5. Iz Tablice 5 vidljivo je da su kod mladića od šest aspekata značajni prediktori zadovoljstva obiteljskim životom, četiri aspekta individualne otpornosti, a to su empatija, suradnja i komunikacija, vještine rješavanja problema i samosvijest. Rezultati

pokazuju da su oni mladići koji imaju izraženije navedene aspekte individualne otpornosti zadovoljniji obiteljskim životom. Ciljevi i težnje te osjećaj samoučinkovitosti nisu prediktori zadovoljstva obiteljskim životom kod mladića. Kada se pogledaju rezultati koje se odnose na djevojke (Tablica 5), uočava se da su ciljevi i težnje, empatija, suradnja i komunikacija, vještine rješavanja problema i samosvijest značajni prediktori zadovoljstva obiteljskim životom. One sudionice istraživanja koje imaju izraženije navedene aspekte individualne otpornosti, zadovoljnije su obiteljskim životom. Od šest aspekata individualne otpornosti samo osjećaj samoučinkovitosti nije prediktor zadovoljstva obiteljskim životom kod djevojaka.

Brojna istraživanja potvrđuju pozitivnu povezanost između otpornosti i zadovoljstva životom generalno (Abolghasemi i Varaniyab, 2010; Achour i Nor, 2014; Akbar i sur., 2014; Cohn i sur., 2009; Fredrickson i sur., 2008; Günseli i Sibel, 2017). Rezultati u ovoj studiji pokazuju kako aspekti

individualne otpornosti predviđaju zadovoljstvo obiteljskim životom kod mladića i kod djevojaka. Prethodna su istraživanja pokazala da je značajna uloga obitelji u razvoju individualne otpornosti što dovodi do većeg zadovoljstva životom (Im i Kim, 2012; Michele i Silvia, 2001; sve prema Rani i Midha, 2014). Ujedno visoka otpornost pojedinaca dovodi do povećanja kvalitete živote te su takvi pojedinci zadovoljniji vlastitim životom (Zarei, Fallahchai i Vahedi Sarrigani, 2013). Pojedinci s višim stupnjem zadovoljstva životom postižu bolje životne rezultate, uključujući akademska postignuća, samopoštovanje, financijski uspjeh, samoučinkovitost, podržavajuće odnose, mentalno zdravlje pa čak i fizičko zdravlje i dugovječnost (Gilman i Huebner, 2006; Proctor i sur., 2009; Suldo i Huebner, 2006; sve prema Achour i Nor, 2014).

ZAKLJUČAK

Postoje dokazi da individualna otpornost dovodi do pozitivnih razvojnih ishoda (Günseli i Sibel, 2017), kao i dokazi da viša razina zadovoljstva obiteljskim životom smanjuje vjerojatnost uključenosti mladih u delinkventna ponašanja (Cenkseven Önder i Yilmaz, 2012). U svjetlu nalaza ove studije moguće je zaključiti kako između ispitivanih aspekata individualne otpornosti i zadovoljstva obiteljskim životom postoji pozitivna i značajna povezanost te se povećanjem čimbenika individualne otpornosti može povećati zadovoljstvo obiteljskim životom. Pozitivan odnos između čimbenika individualne otpornosti i zadovoljstva obiteljskim životom naglašava značaj individualne otpornosti. Neke studije (Bonanno, 2004; Cohn i sur., 2009; Ong, Bergeman, Bisconti, Wallace, 2006, Zarei i sur., 2013) daju nalaze iz kojih je moguće zaključiti kako izraženiji čimbenici individualne otpornosti pomažu u učinkovitijem suočavanju s izazovima u životu te time pridonose subjektivnoj procjeni veće kvalitete života. Drugim riječima, individualnu je

otpornost moguće promatrati kao zaštitni čimbenik koji promovira veću kvalitetu života.

Iako su rezultati ovog istraživanja ukazali na to da ispitivani aspekti individualne otpornosti (ukupno) predviđaju razinu zadovoljstva obiteljskim životom (iz perspektive srednjoškolaca), oni objašnjavaju samo 12% rezultata zadovoljstva obiteljskim životom. Potrebno je dodatno objasniti još 88% zadovoljstva obiteljskim životom te navedeno može biti cilj budućih istraživanja. Jedno od objašnjenja zadovoljstva obiteljskim životom možda leži u dostupnoj socijalnoj podršci. Naime mnoga su istraživanja pokazala učinak socijalne podrške na zadovoljstvo životom i otpornost (Abolghasemi i Varaniyab, 2010; Achour i Nor, 2014; Cohn i sur., 2009; Fredrickson i sur., 2008).

Rezultati istraživanja predstavljeni u ovom radu donose nove spoznaje u odnosu na suvremene koncepte koji se istražuju u području preventivne znanosti. Reprezentativni uzorak omogućuje generalizaciju zaključaka na populaciju adolescenta Grada Zagreba. Razumijevanje koncepta otpornosti, načina promoviranja otpornosti, povezanosti koncepta otpornosti i zadovoljstva obiteljskog života te pozitivnih razvojnih ishoda ima važne implikacije za planiranje preventivnih intervencija i/ili strategija. Ovo istraživanje je pridonijelo razumijevanju povezanosti koncepta individualne otpornosti i koncepta zadovoljstva obiteljskim životom i time dalo doprinos u identificiranju zaštitnih čimbenika (specifičnije, karakteristika individualne otpornosti) koji mogu utjecati na zadovoljstvo obiteljskim životom i time, posljedično, promovirati pozitivne razvojne ishode mladih. Boljim razumijevanjem povezanosti individualne otpornosti, zadovoljstva obiteljskim životom i razvojnih ishoda mladih te prirode te povezanosti stvara se fundus znanja na kojemu je moguće razvijati znanstveno utemeljene intervencije za promociju otpornosti mladih, odnosno za prevenciju negativnih razvojnih ishoda djece i mladih.

POPIS LITERATURE

- Abolghasemi, A., Varaniyab, S. T. (2010). Resilience and perceived stress: Predictors of life satisfaction in the students of success and failure. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 748–752.
- Achour, M., Nor, M. R. M. (2014). The effects of social support and resilience on life satisfaction of secondary school students. *Journal of Academic and Applied Studies*, 4(1), 12–20.
- Akbar, M. R., Akram, M. Z., Ahmed, M., Hussain, M. S., Lal, V. K., Ijaz, S. (2014). Relationship between resilience and life satisfaction among Nomadic. *International Journal of Innovation and Applied Studies*, 6(3), 515–529.
- Bandura, A., Caprara, G.V., Barbaranelli, C., Regalia, C., Scabini, E. (2011). Impact of family self efficacy beliefs on quality of family functioning and satisfaction with family life. *Applied Psychology*, 60, 421–448.
- Benzies, K., Mychasiuk, R. (2008). Fostering family resilience: A review of the key protective factors. *Child and family social work*, 14, 103–114.
- Bezek, E. (2010). Gender differences in resilience in the emerging adulthood population. (Diplomski rad). Rochester Institute of Technology, Rochester, New York.
- Bonanno, G.A. (2004). Loss, trauma, and human resilience: Have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events? *American Psychologist*, 59(1), 2028.
- Cenkseven Önder, F., Yilmaz, Y. (2012). The role of life satisfaction and parenting styles in predicting delinquent behaviors among high school students. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(3), 1744–1748.
- Cohn, M. A., Fredrickson, B. L., Brown, S. L., Mikels, J. A., Conway, A. M. (2009). Happiness unpacked: Positive emotions increase life satisfaction by building resilience. *Emotion*, 9(3), 361–368.
- Connor, K. M., Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18, 76–82.
- Dias, P.C., Cadime, I. (2017). Protective factors and resilience in adolescents: The mediating role of self-regulation. *Psicologia Educativa*, 23(1), 37–43.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55, 34–43.
- Etički kodeks istraživanja s djecom (2003). Vijeće za djecu Vlade RH, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb.
- Fredrickson, B. L., Cohn, M. A., Coffey, K. A., Pek, J., Finkel, S. M. (2008). Open hearts build lives: Positive emotions, induced through loving-kindness meditation, build consequential personal resources. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(5), 1045–1062.
- Garnezy, N. (1991). Resiliency and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. *The American Behavioral Scientist*, 34, 416.
- Gartland, D, Riggs E, Muyeen S, Giallo, R., Afifi, T., MacMillan, H., Herrman, H., Bulford, E., Brown, S. J. (2019). What factors are associated with resilient outcomes in children exposed to social adversity? A systematic review. *BMJ Open*, 9, 1–14.
- Gaspar, T., Cerqueira, A., Branquinho, C., de Matos, G. M. (2018). Dimensions of social and personal skills in children and adolescents: Age and gender differences. *International Journal of Development Research*, 8(1), 18394–18400.
- Goldbeck, L., Schmitz, T. G., Besier, T., Herschbach, P., Henrich, G. (2007). Life satisfaction decreases during adolescence. *Quality of Life Research*, 16(6), 969–979.
- Günseli, Y., Sibel, S. (2017). The relation between resilience and life satisfaction in pre-service preschool teachers in Turkey. *I-Manager's Journal on Educational Psychology*, 11(1), 5–13.
- Iimura, S., Taku, K. (2017). Gender differences in relationship between resilience and big five personality traits in Japanese adolescents. *Psychological Reports*, 121(5), 920–931.

- Isaacs, A. J., (2014). Gender differences in resilience of academic deans. *Journal of Research in Education*, 24(1), 112–119.
- Kamaruddin, K, Sa'ad, F. (2015). The influence of family satisfaction and school satisfaction toward psychological well-being of adolescent students. *International Journal of Humanities Social Sciences and Education (IJHSSE)*, 2(8), 12–17.
- Kovčo Vukadin, I., Novak, M., Križan, H. (2016). Zadovoljstvo životom: individualna i obiteljska perspektiva. *Kriminologija i socijalna integracija*, 24(1), 84–115.
- Lee, T. Y., Cheung, C. K., Kwong, W. M. (2012). Resilience as a positive youth development construct: a conceptual review. *The Scientific World Journal*, 1–9. doi: 10.1100/2012/390450.
- Liu, Y., Wang, Z. H., Li, Z. G. (2012). Affective mediators of the influence of neuroticism and resilience on life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 52, 833–838.
- Luthar, S. S., Cicchetti D. (2000). The construct of resilience: implications for interventions and social policies. *Developmental Psychopathology*, 12, 857–85.
- MacDonald, J. M., Piquero, A. R., Valois, R. F., Zullig, K. J. (2005). The relationship between life satisfaction, risk-taking behaviors, and youth violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 20(1), 1495–1518.
- Masten, A. S., Best, K. M., Garmezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology*, 2, 425–444.
- Masten, A. S. (2011). Resilience in children threatened by extreme adversity: Frameworks for research, practice, and translational synergy. *Development and Psychopathology*, 23, 493–506.
- Masten, A. S. (2014). Global perspectives on resilience in children and youth. *Child Development*, 85(1), 6–20.
- Masten, A. S., Barnes, A. J. (2018). Resilience in children: Developmental perspectives. *Children*, 5(7), 98.
- Moksnes, U. K., Espnes, G. A. (2013). Self-esteem and life satisfaction in adolescents gender and age as potential moderators. *Quality of Life Research*, 22(10), 2921–2928.
- Novak, M., Ferić, M., Kranželić, V., Mihić, J. (2019, u tisku): Konceptualni pogledi na pozitivan razvoj adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*.
- Ong, A.D., Bergeman, C.S., Bisconti, T.L., Wallace, K.A. (2006). Psychological resilience, positive emotions, and successful adaptation to stress in later life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91, 730–749.
- Panter-Brick, C., Leckman, J. F. (2013). Editorial commentary: Resilience in child development: Interconnected pathways to wellbeing. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 54, 333–336.
- Pituch, K. A., Stevens, J. (2016). *Applied multivariate statistics for the social sciences: Analyses with SAS and IBMs SPSS*. New York: Routledge.
- Rani, R., Midha, P. (2014). Does resilience enhance life satisfaction among teenagers? *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 19(6), 16–19.
- Reinhardt, M., Örkényi, A., Kökönyei, G. (2017). Perceived environmental assets of resilience in relation to complex mental health in a representative Hungarian adolescent sample. U: K., A, Moore i P. Buchwald (ur.), *Stress and anxiety – coping and resilience* (str.17–31). Berlin: Deutsche Nationalbibliothek.
- Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity: Protective factors and resistance to psychiatric disorder. *British Journal of Psychiatry*, 147, 598–611.
- Rutter, M. (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094, 1–12.
- Salmela-Aro, K., Tuominen-Soini, H. (2010). Adolescents' life satisfaction during the transition to post-comprehensive education: Antecedents and consequences. *Journal of Happiness Studies*, 11, 683–701.
- Shean, M. (2015). *Current theories relating to resilience and young people: a literature review*. Melbourne: Victorian

Health Promotion Foundation (VicHealth).

Sun, J., Stewart, D. (2007). Age and gender effects on resilience in children and adolescence. *International Journal of Mental Health Promotion*, 9(4), 16–25.

Tabachnick, B.G., Fidell, L.S. (2001). *Using multivariate statistics*, Fourth Edition. Boston: Allyn and Bacon.

Ungar, M. (2005). Introduction: Resilience across cultures and contexts. U: M. Ungar (ur.), *Handbook for working with children and youth: Pathways to resilience across cultures and contexts* (str.xv-xxxiv). Thousand Oaks, CA: Sage.

Ungar, M., Brown, M. (2008). Distinguishing differences in pathways to resilience among Canadian youth. *Canadian Journal of Community Mental Health*, 27(1), 1–13.

Vanistendael, S. (1995). *Humor, spirituality, and resilience: The smile of God*. Geneva: ICCB Series.

Wiley, J. (2016). Essays and debates in mental health. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 23, 455–467.

Youngblom, R., Houlihan, D., Nolan, J. (2014). An assessment of resiliency and life satisfaction in high school-aged students in Belize. *International Journal of Psychological Studies*, 6(4), 115–122.

Zarei E., Fallahchai, S. R., Vahedi Sarrigani, N. (2013). The study of relationship between family communication patterns with resilience and quality of life the high school girls students. *Journal of Life Science and Biomedicine*, 3(4), 289–293.

ASPECTS OF INDIVIDUAL RESILIENCE AND FAMILY LIFE SATISFACTION AMONG ADOLESCENTS: PERCEPTION OF ADOLESCENTS FROM THE CITY OF ZAGREB

Abstract: *The purpose of this paper was to investigate the connection between the concept of individual resilience and the concept of satisfaction with family life as a basis for evidence-based intervention planning to promote positive development and prevent risk behaviours among children and young people. The survey included a representative sample of 4,821 students from the City of Zagreb, and the age of the participants was from 14 to 19 years old. Modified versions of the Resilience and Youth Development Module CHKS (California Department of Education, 1997) and the Family Satisfaction Scale FACES IV (Olson & Gorall, 2006) were applied. In the aim of achieving the goals of this paper, the following statistical methods and analyses were used: Kolmogorov-Smirnov test, Chi-Squared test, Pearson's correlation coefficient, as well as simple and multiple regression. There were significant gender differences: girls showed higher Empathy, Problem Solving & Cooperation and Communication than boys, while boys showed higher Self-efficacy & Self-awareness. Furthermore, there was a gender difference in satisfaction with family life: boys were more satisfied with family life than girls. There were significant positive correlations between aspects of individual resilience and family life satisfaction, and a higher level of aspects of individual resilience significantly predicted satisfaction with family life.*

Keywords: *gender, family, family life satisfaction, aspects of individual resilience*